

Kőszegi Lapok

2000.

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

2. szám

TOLNAY DÁNIEL LEVELE

KŐSZEG 1705. DECEMBER 8-I KURUC OSTROMÁRÓL

Mára már történeti közgondolkodásunkban is elfogadást nyert, hogy a Rákóczi Ferenc vezetete rendi-függetlenségi küzdelmet Nyugat-Dunántúl lakossága, Bécs közelsége, a Habsburg örökös tartományokhoz fűződő sokrétű kapcsolata – jelentős részben a szorosra font gazdasági szálak – miatt teljességgel másképpen élte meg, mint a mozgalomnak társadalmi bázist adó kelet-magyarországi vármegyék. Cseppet sem lehet csodálni, hogy az 1704–1708 közötti, Nyugat-Dunántúlt is érintő kuruc hadmozdulatok során a térség két szabad királyi városa, azoknak vezetése, bár eltérő állásfoglalással, de a kuruc hatalommal szembeni nemtetszését érzékeltette. Míg Sopron – a mögötte álló császári katonai erőben bízva – végig a nyílt elzárkózást folytatta és maga a város a császári hatalom, katonai utánpótlás egyik regionális bázisát jelentette, Kőszegnek célszerűbb volt a semlegesség politikáját követnie. Valószínű, hogy e városvezetési politika érvényesülésében nagy szerepet játszott a város 1705. december 8-i, pusztító kuruc ostroma is.¹

Kőszeg város meghatározó korabeli helyi forrásain kívül már több mint két évtizede ismertté vált egy fontos kortárs egykorú tudósítása is. Ez Felsőbüki Nagy Pál Sopron vármegye alispánja valószínűsíthetően gr. Pálffy Jánoshoz – de nem kizárható, hogy gr. Széchényi Györgyhöz – írott, a hadieseményekről részletesen beszámoló levele.² Az alábbiakban a szomszédos Sopron

vármegye közigazgatásában hasonló fontosságú tisztviselő, Tolnay (Tholnay) Dániel jegyző Kőszeg ostromáról a vármegye főispánját, hg. Esterházy Pál nádort értesítő sorait közlöm. (A címzett következetes Habsburg hűsége minden vitán felül álló közismert tény volt, emiatt a kuruc politikai vezetés személyét a későbbiekben még tárgyalófélként sem fogadta el.)

Engedtessek meg, hogy egy-két szót szóljak a levélíróról. Tolnay Dániel – Tolnay János ügyvédnek, Nádasdy Ferenc bizalmas familiárisának és Cziráky Zsuzsannának korán árvaságra jutott fia, „középfokú” tanulmányait valószínűsíthetően a soproni jezsuita gimnáziumban végezte, majd igazolhatóan az 1672. évben a Pázmány Péter által alapított nagyszombati egyetem diákja volt. 1689. december 1-jétől 1710 tavaszáig Sopron vármegye jegyzői hivatalát viselte. Ő volt a törvényhatóság utolsó olyan tisztségviselője, aki e hivatalt párhuzamosan Veszprém vármegye nótáriusi tisztségével együtt látta el. 1710. április 14-én tette le Pozsonyban az esküt a királyi jogügyigazgatói tisztre, amely pozícióban, 1712-ben bekövetkezett haláláig tevékenykedett.³

A nagy jogtudással, joggyakorlattal rendelkező férfiú hg. Esterházy Pálhoz 1705 és 1706 között írt levelei alapján kijelenthető: ő e két esztendőben az alispán melletti második legfontosabb megyei hivatalviselője volt, aki a törvényhatóság gazdasági ügyeit is kezelte. Tolnay levele nem annyira információdús, mint az ostromot egy hét múlva leíró Felsőbüki Nagy Istváné, de a forrás jelentőségét egy másik szempont emeli ki; az eseményekkel azonos időben történő híradás, az információ továbbítása. Ez a jelentős hadi és politikai esemény bejelentésén túl, minden bizonnyal a kőszegi vár és a kör-

¹ A hadieseményeket az általános hadtörténeti összefüggésekbe ágyazva bemutatja: *Heckenast Gusztáv*: A Rákóczi-szabadságharc. In: Magyarország hadtörténete I. kötet, Szerk.: Borús József. Bp. 1984. 353-358. p. különösen 357. p. Kőszeg és a Nyugat-Dunántúl korabeli helyzetére: *Bariska István*: Egy különös áruulás történetéhez (Bezerédy Imre kuruc brigádéros hitszegéséről). In: Hadtörténeti tanulmányok. Szerk.: Molnár András. Zalaegerszeg, 1995. 79-142. p. (Zalai Gyűjtemény 36/1.)

² *Házi Jenő*: Miként foglalta el Bezerédy Imre Kőszeg városát 1705. XII. 8-án In: *Vasi Szemle* 1979. 104-105. p. A forrásközlés kommentárjában a neves közreadó határozottan gr. Pálffy János személynében adja meg a levél címzettjét. A korabeli helyi forrásokat, különösen a levélíró Felsőbüki Nagy István tevékenységére vonatkozó levelezést áttanulmányozva jelezni kell egy másik lehetséges címzettet is, gr. Széchényi György személyét. Kettejük jó viszonyát, gyakori találkozásait, sűrű levelezését bizonyítja Bártfai Szabó László nagyvívő forrásközlése, a gr. Széchényi György báró Ebergényi Lászlóhoz írott fölöttébb jelentős mennyiségű levelének közreadása. A vonatkozó időszak levelezéséből kitűnik: a kurucoktól elzárkózó, előlük elmenekülő gr. Széchényi figyelemmel kísérte a hasonló politikai álláspontú, császár- és rendhű Felsőbüki Nagy István sorsát, és annak alakulásáról következetesen tudósította Ebergényit. (Ld.: *Bártfai Szabó László*: Gróf Széchényi György

levelei báró Ebergényi Lászlóhoz 1697–1724. I. kötet, Bp. 1929. Nr. 70-102. 137-212. p.) Ugyanakkor a Felsőbüki Nagy-család töredékes családi levéltárában három, a leközölttel közel egykorú levél maradt fenn, amelyek közül az egyik tartalmából, hangviteléből egyértelműen kikövetkeztethető a címzett, gr. Széchényi György személye. Győr–Moson–Sopron Megye Soproni Levéltára Felsőbüki Nagy család levéltára. 5. doboz. A biztosan gr. Széchényi Györgyhöz írott levél: Felsőbüki Nagy István levelei: Kőszeg, 1705. március 31. A jelzett bizonytalanság fennáll a másik két levél esetében: uo. 1705. augusztus 15. Kőszeg, 1706. november 15. Tehát: a címzett pontos személyének beazonosításához még további kutatások szükségesek.

³ Tolnay (Tholnay) Dániel pályáivére, a további szakirodalomra és forrásokra: *Dominkovits Péter*: Két korszak határán (Sopron vármegye vezető hivatalviselői a 17. század utolsó, a 18. század első harmadában), Kézirat, Sopron, 2000.

nyező uradalom urának is szólt, tájékoztatva az esetleges veszteségek lehetőségéről a földbirtokost.

Tolnay levelét betűhíven, a rövidítések feloldásával közlöm, de a kis- és nagybetűk használatánál a mai helyesírást vettem alapul.

Sopron, 1705. december 9.

Tolnay Dániel, Sopron és Veszprém vármegyék jegyzőjének levele hg. Esterházy Pál nádorhoz,⁴ Sopron vármegye főispánjához, Kőszeg szabad királyi város 1705. évi kuruc ostromáról.

Herceg Esterházy Pál

*Celsissime Princeps D[omi]ne, D[omi]ne Benignissime!*⁵

⁴ Hg. Esterházy Pál (1635-1713) 1661-től 1681-ig főudvarmester, 1681-1713 között Magyarország nádora. 1652-től haláláig Sopron vármegye főispánja. Közigazgatási tevékenységéről: *Iványi Emma: Esterházy Pál nádor közigazgatási tevékenysége (1681–1713).* Bp. 1991.

⁵ A megszólítás: Fenséges Herceg Uram, Legkedvesebb Uram!

Humillimam servitior[um] meor[um] in grat[iam] celsitudinis v[est]rae submissionem.⁶ Keserves szív fájdalommal irhatom H[e]r[cegség]g[e]dnek. Tegnap az kuruczok megh szálván Kűszög[et] bombákat vetvén belé, mind külső s belső városát föl igették, a külseit meghis vették, szinte a mikor onnéd ide jövö⁷ posta el jűtt, a belseit bombaszták, s akkor jűttek ki capitulatio-ra,⁸ hihető hogy aztis föl atták, I[ste]n távosztassa mindnyájunktűl az ilyen veszedelmet.

A mi sidonk a ki pénzrűl ayánlotta maghát nem tudom hová lett, hihető, a hirekre nézve Uyhelyben⁹ recipiálta¹⁰ maghát.

Méltoztassék He[rcegség]gh[e]d Méltó[sá]ghos G[ene]ral Pálffy János¹¹ uramnak eő Nag[ysá]ghának ezeket megh írnya. Raptissime¹²

Soprony d[ie] 9 xbris 1705.

Celsitudinis V[est]rae humillimus servus¹³

Daniel

Tholnaj [mp.]¹⁴

Eredeti, tisztázat.

Magyar Országos Levéltár, P 125. Herceg Esterházy Pál nádor iratai, 43. köt., No. 4080.

Filmtári jelzet: 4711. sz. doboz.

Dominkovits Péter

⁶ Az üdvözlő sor értelme: legalázatosabb szolgálataimat a ti fenségték/hercegségetek kegyességébe bocsátottat [küldöm].

⁷ Előtte kihűzött szó (töredék): jűtt.

⁸ Megadásra.

⁹ Az alsó-ausztriai Bécsújhely/Wiener Neustadt az említett településnév. A város kuruc harcok alatti védelmére: *Karl Gutkas: Geschichte Niederösterreichs, Wien, 1984. 157. p.*

¹⁰ Visszahúzta/visszavonta [magát] azaz: visszavonult.

¹¹ Gr. Pálffy János 1704–1731 között horvát bán, e főméltóságot viselve eredményes császári hadvezérként tevékenykedett, aki a Habsburg udvar és a magyar rendiség közötti megegyezést többször kereste. A szatmári béke megkötéséhez vívó úton gr. Károlyi Sándor tárgyaló-partnere. 1731–1741 között országbíró, majd 1751-ben bekövetkezett haláláig nádor.

¹² A legsürgősebben.

¹³ A ti fenségtéknek/hercegségeteknek legalázatosabb/legcsekélyebb szolgálója.

¹⁴ Manu propria = saját kezével.

A lap megjelentetését támogatta:

**KŐSZEG VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATALA
ANTIKVÁRIUM KŐSZEG (Városkapu u. 4.)**

ISSN 1586-1023

Kiadó és szerkesztő:
Söptei Imre

Címlap és nyomdai előkészítés:
Németh József